

Клецов Єгор Сергійович,
аспірант,
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

Kletsov Yehor,
Postraduate Student, Admiral Makarov
National Shipbuilding University,
<https://orcid.org/0000-0001-9918-8813>

**УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ
У КОНТЕКСТІ ПОТРЕБ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ
MANAGEMENT OF REGIONAL DEVELOPMENT PROJECTS
IN THE CONTEXT OF POST-WAR RECONSTRUCTION NEEDS**

Клецов Є. С. Управління проєктами
регіонального розвитку у контексті потреб
повоєнної відбудови. *Український журнал
прикладної економіки та техніки.*
2022. Том 7. № 4. С. 187 – 192.

Kletsov Y. Management of regional
development projects in the context of post-
war reconstruction needs. *Ukrainian Journal of
Applied Economics and Technology.*
2022. Volume 7. № 4, pp. 187 – 192.

В умовах карантинних обмежень, а згодом активних бойових дій на більшості території України більш гостро постали проблеми активізації процесів віртуальної адаптації підприємств, організацій, установ до нових умов роботи. Це, у свою чергу, сприяло прискоренню процесів цифрової трансформації, переходу значної частини працюючих на дистанційний формат, ширшому використанню засобів інтелектуалізації праці та освоєння різних програм керування та дистанційного зв'язку. Варто зазначити, що у зв'язку з війною Російської федерації проти України, що наразі триває, більшість регіональних стратегій, проєктів і програм потребує оновлення із урахуванням актуальних даних щодо економічного, соціального та екологічного стану територій після перемоги, кінцевої оцінки завдань збитків та руйнувань. Постає потреба розробки нових комплексних планів відновлення і розвитку територій, а також проєктів, що спрямовуватимуться на вирішення конкретних проблем територій, міст або громад. Метою статті є процес управління проєктами регіонального розвитку у контексті потреб повоєнної відбудови України. Дослідження показало, що у структурі проєктів, фінансованих з ДФРР, переважна їх більшість спрямована на розвиток освіти (близько 50% всіх проєктів), спорту (у середньому 15%), ЖКГ (10%), охорону здоров'я (12%), транспорт та дорожню інфраструктуру (5%). Лише незначна частка проєктів (1,5%) мають інноваційне спрямування. Охарактеризовано принципи регіонального управління, що повинні трансформуватися у критерії відбору проєктів регіонального та територіального розвитку, що фінансуватимуться з державного бюджету, бюджетів територіальних громад, а також у формі державно-приватного партнерства. Наголошено, що уряд України створив Фонд відновлення України, кошти в який мають можливість переказувати всі зацікавлені у швидкій перемозі та відновленні економічного потенціалу. Визначено, що пошук додаткових ресурсів для реалізації локальних проєктів може стати важливим чинником відбудови регіонів на місцях. Наголошено, що важливими умовами для активізації даних процесів є створення умов для розвитку малого бізнесу, імперативізація державних гарантій для інвесторів, донорів та фінансових установ при фінансуванні ризикових проєктів. Визначено необхідність підвищення кваліфікації місцевих органів влади, самоврядування та бізнесу щодо можливостей залучення різних джерел фінансування бізнес-проєктів вимог до них, а також підвищення кваліфікацій з менеджменту проєктів.

Ключові слова: проєкт, управління проєктами регіонального розвитку, повоєнна відбудова.

In quarantine restrictions and active hostilities in most territories of Ukraine, the problems of activating the processes of virtual adaptation of enterprises, organizations, and institutions to new working conditions have become more acute. Moreover, it contributed to the acceleration of digital transformation processes, the transition of a significant part of workers to the remote format, the broader use of means of intellectual work, and the development of various management and remote communication programs. It is worth mentioning that in connection with the war of the Russian Federation against Ukraine, which is currently ongoing, most regional strategies, projects, and programs need to be updated, considering the current data on the economic, social, and ecological state of the territories after the victory, the final assessment of the damage and destruction. The paper considers the process of managing regional development projects in the context of the need for the post-war reconstruction of Ukraine. The study showed that in the structure of projects financed from the DFRD, most of them are aimed at the development of education (about 50% of all projects), sports (an average of 15%), housing, and communal services (10%), health care (12%), transport and road infrastructure (5%). Only a little share of projects (1.5%) has a creative direction. The principles of regional management are described, which should be transformed into criteria for selecting regional and territorial development projects that will be financed from the state budget, the budgets of territorial communities, and in the form of public-private partnerships. It was emphasized that the government of Ukraine created the Fund for the Restoration of Ukraine, funds to which all those interested in a quick victory and restoration of economic potential can transfer funds. It was determined that the search for additional resources for implementing local projects could become important in reconstructing regions on the ground. It was emphasized that necessary conditions for activating these processes are the creation of conditions for the development of small businesses and the imperative of state guarantees for investors, donors, and financial institutions in financing risky projects. It has been determined that there is a need to improve the qualifications of local authorities, self-government, and businesses

Вступ

В умовах карантинних обмежень, а згодом активних бойових дій на більшості території України більш гостро постали проблеми активізації процесів віртуальної адаптації підприємств, організацій, установ до нових умов роботи. Це, у свою чергу, сприяло прискоренню процесів цифрової трансформації, переходу значної частини працюючих на дистанційний формат, ширшому використанню засобів інтелектуалізації праці та освоєння різних програм керування та дистанційного зв'язку. Варто зазначити, що у зв'язку з війною Російської федерації проти України, що наразі триває, більшість регіональних стратегій, проєктів і програм потребує осучаснення із урахуванням актуальних даних щодо економічного, соціального та екологічного стану територій після перемоги, кінцевої оцінки завданих збитків та руйнувань. Постає потреба розробки нових комплексних планів відновлення і розвитку територій, а також проєктів, що спрямовуватимуться на вирішення конкретних проблем територій, міст або громад.

Особливості управління проєктами регіонального розвитку України розглядалися науковцями: Азаровою І.Б., Гуца О.М., Телічко Н.А., Махортовим Ю.О., Родченко В.Б., Піхоцькою О.М., Шевць Ю.С. та ін. Формування рекомендацій щодо повоєнної відбудови регіонів України здійснювалось: Шкільняк М., Мельник А., Микитюк П., Желюк Т., Васіна А., Пушкарь З. Враховуючи всі наукові результати у сфері управління проєктами, важливим є їх формування у контексті потреб повоєнної відбудови України. Саме тому управління проєктами регіонального розвитку у контексті потреб повоєнної відбудови України є досить актуальним.

Визначення мети та цілей дослідження

Метою статті є процес управління проєктами регіонального розвитку у контексті потреб повоєнної відбудови України.

Виклад основного матеріалу

Аналізуючи структуру проєктів, фінансованих з ДФРР, зазначимо, що переважна їх більшість спрямована на розвиток освіти (близько 50% всіх проєктів), спорту (у середньому 15%), ЖКГ (10%), охорону здоров'я (12%), транспорт та дорожню інфраструктуру (5%). Лише незначна частка проєктів (1,5%) мають інноваційне спрямування.

Колектив авторів наголошує, що «вироблення механізмів регіонального розвитку в умовах війни й післявоєнної відбудови вимагає більш повного використання інтелектуального ресурсу регіонів і територіальних громад щодо вирішення проблем, що виникли перед їх жителями загалом і органами публічної влади зокрема. З огляду на сукупність проблем, які вказують на загрозу системної кризи, доцільно зосередити увагу на таких основних аспектах роботи в цьому напрямі: 1) окреслення дослідницької складової, тобто переліку завдань, які вимагають поглибленого наукового аналізу і можуть стати предметом наукових досліджень з залученням інтелектуального потенціалу регіону (громади); 2) оволодіння сучасними методиками регіонального і локального аналізу; 3) побудова інтегрованої інформаційної бази щодо потенціалу регіонів і територіальних громад, його зміни в умовах війни, рівно доступної для державних службовців, посадових осіб органів місцевого самоврядування та науковців регіону; 4) створення центрів координації заходів галузевих та регіональних політик, дослідницьких намірів у регіонах з відповідним узгодженням документів, що регламентують ці види діяльності» [1, с. 181].

Погоджуємося з думкою спеціалістів, що «відновлення українських міст та сіл після війни – це комплексний процес, який має забезпечити модернізацію та подальший розвиток на десятиліття вперед. Нові виклики, пов'язані з війною (забезпечення збалансованого розселення переселенців, релокація підприємств та бізнесу по всіх регіонах країни, створення соціально орієнтованого бізнес-середовища як передумови розвитку економічного простору громад), мають поєднуватися з впровадженням найкращих, найсучасніших світових підходів і практик містобудування та архітектури та Цілей Сталого Розвитку ООН. Людиноцентризм, раціональне просторове планування, забезпечення балансу розселення та робочих місць, стала міська мобільність, інклюзивність, енергоефективність, екологічність та чимало інших сучасних тенденцій розвитку населених пунктів мають стати дороговказами нашого великого відновлення [2]. Ключові принципи відновлення і розвитку України після війни, визначені вітчизняними експертами, наведено на рис. 1.

Рис. 1. Принципи відновлення і розвитку України після війни

Джерело: складено автором

Наведені принципи на практиці регіонального управління повинні трансформуватися у критерії відбору проектів регіонального та територіального розвитку, що фінансуватимуться з державного бюджету, бюджетів територіальних громад, а також у формі державно-приватного партнерства. Віртуалізація та інформаційна уніфікація є також важливою умовою для залучення донорських коштів, кредитних ресурсів на пільгових умовах, коштів громадян, оскільки сприяє не тільки покращенню виконавчої дисципліни, а також прозорості використання коштів, можливості інтерактивного спостереження за ходом реалізації проектів, що сприяє підвищенню довіри до виконавців.

Як зазначають в уряді, «одним з інструментів відновлення країни уряд розглядає залучення коштів міжнародних донорів через траст-фонди. Це дозволить кожному донору підтримувати конкретні проекти та бачити результати своєї допомоги. В Україні вже є досвід роботи зі Світовим банком за проектом PEACE, завдяки якому здійснювалося фінансування зарплат українським лікарям, вчителям і держслужбовцям. У жовтні Світовий банк заснував новий траст-фонд – Ukraine Recovery Trust Fund (URTF). Завдяки цьому фонду донори зможуть підтримати проекти з першочергового відновлення житла, інфраструктури й закладів охорони здоров'я. Нідерланди, Норвегія, Іспанія та Світовий банк вже висловили готовність внести кошти до URTF» [3].

Позитивним кроком до цифровізації проектів повоєнної відбудови є робота над створення електронної системи управління відбудовою України (ЕСУВ). За задумом, оцифрованими повинні бути всі етапи відбудови: від реєстрів пошкодженого або зруйнованого майна, розробки відповідних проектів, визначення джерел фінансування, касових видатків, всіх етапів проведення робіт – до кінцевої здачі об'єктів в експлуатацію та аудиторської перевірки завершених проектів. Такий підхід передбачає насамперед формування відповідної архітектури управління проектами на засадах виділення окремих бізнес-процесів, якими виступатимуть етапи робіт як на державному, так і регіональному рівнях, створення на її основі модулів програмного забезпечення та об'єднання всіх модулів в єдині інформаційні екосистеми.

Віртуалізація та нові технології мають складати основу майбутнього проекту відновлення України та регіонів після війни. У цьому контексті вже сьогодні необхідно розробляти або вносити корективи у просторове планування територій, зокрема для тих територій, які постраждали найбільше із урахуванням сучасних технологій розбудови цифрових міст «Смарт-сіті», принципово нових підходів до організації роботи та структури комунального господарства, нових джерел енергії та нових вимог щодо використання природних ресурсів.

Вже на сьогодні на територіях із зруйнованим або суттєво пошкодженим виробничим потенціалом та інфраструктурою необхідно розробляти проекти створення принципово нових

цифровізованих міст. Сучасні світові тенденції у архітектурі, плануванні і дизайні та принципово нові технології муніципального управління повинні бути враховані при розробці даних проєктів. Саме такі проєкти будуть цікавими у першу чергу для основних донорів України, які можуть надати не тільки фінансову, а також науково-технічну та експертну допомогу. Проте, проєкти мають формуватися та проходити громадські обговорення вже на даний час.

Уряд України наразі вже створив Фонд відновлення України, кошти в який мають можливість переказувати всі зацікавлені у швидкій перемозі та відновленні економічного потенціалу. Як зазначено на урядовому порталі, «отримані кошти будуть використані в залежності від спеціалізації фонду. Це – підтримка української армії та надання гуманітарної допомоги постраждалим, відбудова знищеної інфраструктури та трансформація економіки, відновлення роботи малого та середнього бізнесу і обслуговування міжнародних фінансових зобов'язань України. Переказати фінансову допомогу можна на офіційні рахунки фондів відновлення у гривнях, доларах США та євро» [4]. Обсяги залучених коштів, серед іншого, залежать від забезпечення прозорості формування та використання фондів, оскільки саме довіра до фінансових інституцій наразі є одним з бар'єрів для інвесторів та донорів.

Відновлення України потребує залучення у цей процес широкого кола країн, міжнародних організацій, приватних інвесторів та громадськості. У зв'язку з цим актуальними завданнями також є формування ефективних систем підтримки прийняття рішень з управління вимогами стейкхолдерів в умовах обмеженості ресурсів. У цьому контексті важливим є формування ефективних горизонтальних зв'язків зі стейкхолдерами проєктів на основі відповідних цифрових платформ.

Важливою умовою ефективного управління проєктами регіонального рівня є наявність в адміністраціях дієвих систем електронного документообігу та його сумісність програмного забезпечення, що застосовується, при керуванні проєктами регіонального значення.

Як підкреслюють експерти, «для повноцінного впровадження електронного документообігу необхідні такі передумови:

- політична воля керівника, місцевої ради. Практика впровадження систем СЕД свідчить, що ці системи значно швидше впроваджуються у разі залучення перших осіб у процес. Наявні в Україні системи можуть бути успішно впроваджені за умови ефективних управлінсько-організаційних кроків в установі, де впроваджується система. Разом з тим наявність лише системи і саботаж або незацікавленість керівництва та персоналу дуже часто призводить до невдач впровадження електронного документообігу;

- належна СЕД. У той же час лише політична воля керівника органу чи установи, готовність персоналу до впровадження системи є недостатніми факторами за умови неналежної функціональності системи електронного документообігу;

- розвинена телекомунікаційна інфраструктура, серверне обладнання (або застосування «хмарних технологій»). Ці складові є основою впровадження не лише СЕД, а й інших інформаційно-комунікаційних систем;

- наявність дієвої ІТ-служби підтримки СЕД. Як правило, придбані СЕД потребують щоденної підтримки, а пересічні користувачі – постійного консультування, надання методичної допомоги, тому наявність кваліфікованих ІТ-фахівців вирішує багато питань, у тому числі економить значні фінансові ресурси у разі замовлення цих послуг як аутсорсингу;

- постійне навчання персоналу – це невід'ємна складова успішного впровадження електронного документообігу» [5].

Пошук додаткових ресурсів для реалізації локальних проєктів може стати важливим чинником відбудови регіонів на місцях. Важливими умовами для активізації даних процесів є створення умов для розвитку малого бізнесу, імперативізація державних гарантій для інвесторів, донорів та фінансових установ при фінансуванні ризикових проєктів, а також підвищення кваліфікації місцевих органів влади, самоврядування та бізнесу щодо можливостей залучення різних джерел фінансування бізнес-проєктів, вимог до них, а також підвищення кваліфікацій з менеджменту проєктів. Основними джерелами реалізації локальних проєктів, що широко застосовуються у країнах з розвинутою економікою та частково освоєні вже і в Україні, є: гранти (найпоширеніша форма фінансування проєктів донорськими організаціями), бізнес-анголи, донори, міжнародні організації, фонди, краудфандинг тощо.

Як зазначає Швець Ю.О., наразі в Україні «спостерігається розвиток нового типу – краудфандингу, орієнтованого на розвиток громади (community-enhancing crowdfunding), який максимально залучає благодійника в позитивні зміни в громаді і суспільстві. Українські

інноваційні проекти представлені на українських та міжнародних краудфандингових платформах» [6, с. 89]. Основними платформами, що вже зарекомендували себе в Україні, є: Українська біржа благодійності, Спільнокошт, GoFundEd, KickStarter, Indiegogo. В умовах війни даний механізм фінансування набув стрімкого розвитку завдяки волонтерському руху. З'явилося багато нових платформ, що можуть бути використані для збору коштів на реалізацію важливих проектів у тому чи іншому регіоні.

Отже, попри неможливість прогнозувати на даний час масштаби збитків, що очікуються у регіонах після закінчення бойових дій, очевидно є потреба організаційної, інституційної та управлінської підготовки до реалізації масштабних проектів і програм повоєнного відновлення і розвитку територій та уніфікації управлінських підходів з підходами, що застосовуються в країнах ЄС. У цьому контексті важливими завданнями, що постають на даний час, є:

1) редизайн лінійно-функціональних структур управління регіональним та територіальним розвитком в напрямі формування матричних проектно-орієнтованих структур, що дозволять інтегрувати ресурси регіонального розвитку та здійснювати регулювання, координацію, підтримку і контроль процесів відновлення територій у мультипроектному середовищі;

2) адаптувати організаційно-економічні механізми управління до нових умов їх реалізації та потреб повоєнного відновлення територій;

3) упроваджувати Європейські принципи відбору проектів і їх реалізації та стандарти, а також стандарти у сфері проектування, будівництва, екологічної, соціальної та інформаційної безпеки;

4) підвищувати кваліфікацію регіональних управлінців у сфері проектного менеджменту, бізнес-планування, роботи зі спеціалізованим програмним забезпеченням;

5) створювати умови для диверсифікації джерел фінансування пріоритетних регіональних проектів на основі активізації механізмів державно-приватного партнерства, державного гарантування інвестицій у інвестиційні проекти інноваційного спрямування, створення гарантованих державою спеціалізованих фондів регіонального розвитку та кредитних спілок; упровадження інструментів громадського спільного фінансування шляхом удосконалення законодавства в даній сфері.

Отже, можна виділити основні напрями оптимізації регіонального управління проектами у відповідності до основних функцій:

- планово-проектні передбачають осучаснення діючих планів, проектів та програм із урахуванням рівня завданих збитків та наявного потенціалу регіону);

- координаційні функції забезпечують відповідність проектів цілям повоєнної розбудови територій та сталого розвитку, зниженню конфлікту інтересів, ефективного розподілу ресурсів для реалізації проектів, міжрегіональну, міжгалузеву та вертикальну координацію;

- організаційні визначають основні шляхи удосконалення організаційних структур регіонального менеджменту проектів, оцифровка всіх етапів життєвого циклу проектів та створення віртуальних екосистем їх реалізації;

- мотиваційні передбачають створення умов для розвитку ІТ кластерів та їх тісної співпраці з регіональними органами влади;

- фінансові – ефективний розподіл коштів фонду регіонального розвитку, створення умов для диверсифікації джерел фінансування проектів і програм регіонального відновлення і розвитку, формування віртуальних систем моніторингу.

Реалізація вказаних функцій за умови застосування сучасних цифрових технологій та інноваційних рішень сприятиме пришвидшенню процесів відновлення економічного, соціального і екологічного потенціалу територій.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Дослідження показало, що у структурі проектів, фінансованих з ДФРР, переважна їх більшість спрямована на розвиток освіти (близько 50% всіх проектів), спорту (у середньому 15%), ЖКГ (10%), охорону здоров'я (12%), транспорт та дорожню інфраструктуру (5%). Лише незначна частка проектів (1,5%) мають інноваційне спрямування. Охарактеризовано принципи регіонального управління, що повинні трансформуватися у критерії відбору проектів регіонального та територіального розвитку, що фінансуватимуться з державного бюджету, бюджетів територіальних громад, а також у формі державно-приватного партнерства.

Наголошено, що уряд України створив Фонд відновлення України, кошти в який мають можливість переказувати всі зацікавлені у швидкій перемозі та відновленні економічного

потенціалу. Визначено, що пошук додаткових ресурсів для реалізації локальних проєктів може стати важливим чинником відбудови регіонів на місцях. Наголошено, що важливими умовами для активізації даних процесів є створення умов для розвитку малого бізнесу, імперативізація державних гарантій для інвесторів, донорів та фінансових установ при фінансуванні ризикових проєктів. Визначено необхідність підвищення кваліфікації місцевих органів влади, самоврядування та бізнесу щодо можливостей залучення різних джерел фінансування бізнес-проєктів, вимог до них, а також підвищення кваліфікацій з менеджменту проєктів.

Список літератури

1. Шкільняк М., Мельник А., Микитюк П., Желюк Т., Васіна А., Пушкар З. Менеджмент та публічне управління в умовах війни та післявоєнної відбудови України: актуальні проблеми та концепт їх вирішення. *Вісник економіки*. 2022. № 4. С. 175–186.
2. Проєкт Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Будівництво, містобудування, модернізація міст та регіонів України». 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/construction-urban-planning-modernization-of-cities-and-regions.pdf>
3. Що робить і планує робити Уряд для відбудови України: топ-10 інструментів. Укрінформ. 2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3619086-so-robiti-i-planue-robiti-urad-dla-vidbudovi-ukraini-top10-instrumentiv.html>
4. Фонди відновлення України. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/fondi-vidnovlennya-ukrayini>
5. Загальні рекомендації щодо застосування інформаційних технологій у діяльності органів місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад та створених ними центрів надання адміністративних послуг. URL: <http://snap.in.ua/wp-content/uploads/2017/08/11-1.pdf>
6. Швець Ю. О. Сучасні джерела фінансування інноваційних проєктів на промислових підприємствах в умовах нестабільності ринкового середовища. *Сталий розвиток економіки*. 2018. № 2. С. 86–92.
7. Крамаренко І. С., Широков М. А., Нікон Д. Є., Білоус О. А. Роль інвестиційного потенціалу у контексті продовольчої безпеки. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія: Економічні науки*. 2018. № 3. С. 433–444.
8. Irtysheva I., Pavlenko O., Boiko Y., Stehnei M., Kramarenko I., Hryshyna N., Ishchenko O. Evaluation of efficiency of regional public governance in the context of achieving goals of sustainable development. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2022. Vol. 44. Issue 4. pp. 497–505.
9. Крамаренко І. С., Сенкевич О. Ф., Андрющенко Є. Г., Прокопенко Н. О., Кльоц Ю. Ю. Особливості формування інвестиційного потенціалу: регіональний та національний аспект. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія: Економічні науки*. 2019. № 3. С. 343–356.
10. Vishnevskaya O., Irtysheva I., Kramarenko I., Popadynets N. The Influence of Globalization Processes on Forecasting the Activities of Market Entities. *Journal of Optimization in Industrial Engineering*. 2022. Vol. 15. Issue 1. Winter & Spring pp. 261–268.

References

1. Shkil'niak, M., Mel'nyk, A., Mykytiuk, P., Zheliuk, T., Vasina, A., and Pushkar, Z. (2022). «Management and public administration in the conditions of war and post-war reconstruction of Ukraine: current problems and the concept of their solution». *Visnyk ekonomiky*. no. 4, pp. 175–186.
2. Project of the Recovery Plan of Ukraine. Materials of the working group «Construction, urban planning, modernization of cities and regions of Ukraine». (2022). Available at: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/construction-urban-planning-modernization-of-cities-and-regions.pdf>
3. What the Government is doing and plans to do to rebuild Ukraine: top 10 tools. Ukrinform. (2023). Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3619086-so-robiti-i-planue-robiti-urad-dla-vidbudovi-ukraini-top10-instrumentiv.html>
4. Funds for the recovery of Ukraine. Government portal. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/fondi-vidnovlennya-ukrayini>
5. General recommendations regarding the use of information technologies in the activities of local self-government bodies of united territorial communities and administrative service provision centers created by them. Available at: <http://snap.in.ua/wp-content/uploads/2017/08/11-1.pdf>
6. Shvets', Yu. O. (2018). «Modern sources of financing of innovative projects at industrial enterprises in conditions of instability of the market environment». *Stalyj rozvytok ekonomiky*. no. 2, pp. 86–92.
7. Kramarenko, I. S., Shyrokov, M. A., Nikon, D. Ye., and Bilous O. A. (2018). «The role of investment potential in the context of food security». *Visnyk KhNAU im. V.V. Dokuchaieva. Serii: Ekonomichni nauky*. no. 3, pp. 433–444.
8. Irtysheva, I., Pavlenko, O., Boiko, Y., Stehnei, M., Kramarenko, I., Hryshyna, N., and Ishchenko, O. (2022). «Evaluation of efficiency of regional public governance in the context of achieving goals of sustainable development». *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. Vol. 44. Issue 4, pp. 497–505.
9. Kramarenko, I. S., Sienkevych, O. F., Andriushchenko, Ye. H., Prokopenk, N. O., and Kl'ots, Yu. Yu. (2019). «Peculiarities of investment potential formation: regional and national aspect». *Visnyk KhNAU im. V.V. Dokuchaieva. Serii: Ekonomichni nauky*. no. 3, pp. 343–356.
10. Vishnevskaya, O., Irtysheva, I., Kramarenko, I., and Popadynets, N. (2022). The Influence of Globalization Processes on Forecasting the Activities of Market Entities. *Journal of Optimization in Industrial Engineering*. Vol. 15. Issue 1. Winter & Spring, pp. 261–268.

Стаття надійшла до редакції 02.12.2022 р.

ISSN 2415-8453. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2022 рік. Том 7. № 4.